

Kritische opmerkingen van een amateurarcheoloog (AmA) betreffende het onderzoek naar het beeldje van St. Geertruid, met weerwoord van Marius Meulenberg (MM).

Inleiding.

MM: Het is voor mij belangrijk om te weten of mijn onderzoek naar het beeldje van St. Geertruid (het BSTG) juist is en of er lacunes zijn. Mede omdat tot nu toe elk gesprek met archeologen over dit onderzoek werd afgewezen en het RMO en de RCE geen verifiërend onderzoek wilden doen. Daarom heb ik een ervaren amateurarcheoloog gevraagd kritisch commentaar te geven bij de video's op YouTube over het BSTG. Zijn belangrijkste commentaren zijn in het navolgende in zwart vermeld, tezamen met mijn reactie in blauw. De daaropvolgende discussies zijn in kleuren rood (amateurarcheoloog: Ama) en paars (Marius Meulenberg: MM) weergegeven. Ik verwijs in mijn reacties regelmatig naar mijn rapport over het BSTG van augustus 2014. De link naar dit rapport is: <http://www.beeldjestgeertruid.nl/Het%20prehistorisch%20beeldje%20van%20St.%20Geertruid%20augustus%202014.pdf>

1- Opmerkingen betreffende de vraag of de vuursteen gegraveerd is.

1A: Dat de lijnen intentioneel in de cortex zijn aangebracht bewijs je door erop te wijzen dat dit mogelijk m.b.v. een benen kammetje (Luik) kan worden uitgevoerd. MM: Ik heb de mogelijkheid om de gravingen met een benen kammetje te maken, niet gebruikt als bewijs voor gravingen, maar als bevestiging voor de LBK datering. Naar de vraag of de symbolen op het beeldje van St. Geertruid gegraveerd zijn, heb ik zeven deelonderzoeken uitgevoerd die alle bevestigen dat dit zeker of (zeer) waarschijnlijk het geval is. Elk deelonderzoek heeft een ander toetsingscriterium t.a.v. de vraag of het om gravingen gaat, of om toevallige schampsporen (zie rapport). In video 2 worden de twee belangrijkste behandeld. Ama: Geven gravingen met andere voorwerpen zoals hout, hertshoorn of vuursteen andersoortige gravingen? MM: Nee. De diepte van de graving bepaalt de grootte van de verbrokkelde stukjes cortex en dus ook de afstand tussen de evenwijdige krassen in de graving. Maar in praktijk zal de schraaprand van een vuursteen of stalen werktuig vaak scherper zijn, dan de schraaprand van zachtere materialen zoals been of hout. Als dat zo is, is de graving minder diep en liggen de evenwijdige krassen in de graving ook dicht bij elkaar.

1B: Je vermeldt ook gebruik van een (vuurstenen) steker als mogelijk gereedschap. Er zijn wellicht nog andere mogelijkheden of methoden om deze lijnen aan te brengen. Je behandelt ploegbeschadiging en die is op verweerde cortex duidelijk anders dan lijnen die in relatief verse cortex zijn aangebracht, zoals je al aangaf. Andere natuurlijke oorzaken van het ontstaan van de lijnen worden niet behandeld en worden eigenlijk geëlimineerd op basis van de kansberekeningen. MM: Video 2 laat zien dat in groeven die gemaakt worden door te schrapen, evenwijdige krassen ontstaan doordat de cortex wordt verbrokkelt en deze brokjes als schuurpapier werken tussen schraapwerktuig en groef. Bij een diepe groef, zijn die brokjes cortex groot en liggen de evenwijdige krassen verder uit elkaar dan bij een ondiepe groef. Bij het BSTG ontbreken evenwijdige krassen in de groeven. Dit is slechts verklaarbaar indien de groeven zijn gemaakt door herhaaldelijk te schrapen met een bot werktuig (b.v. van been), waarbij steeds een dun laagje cortex wordt verwijderd. Dit herhaald schrapen gebeurt bij graven. Toevallige schampsporen door een ploeg, een prehistorische hak, onderling schampende voorstenen of wat dan ook, maken altijd in één keer een diepe groef met een duidelijk patroon van evenwijdige krassen en ribbels.

Overigens wordt in mijn rapport in par. 3 en 4 ook ingegaan op de (on)mogelijkheid om groeven als op het BSTG met verschillende werktuigen te maken. (AmA: Zie opmerking onder 1).

AmA: Ik moest in dit kader even denken aan de ingekraste lijnen, een minora vormend, in het 'mikwe' dat een tijdje terug in Venlo is gevonden en de laatste jaren veel stof heeft doen opwaaien. Daarbij is een Belgische deskundige ingeschakeld die de echtheid (ouderdom?) van de ingekraste lijnen, in onderhavig geval in kalksteen, heeft bevestigd. Desondanks wordt de echtheid (interpretatie als mikwe?) van het bouwwerk bestreden en ontkend. MM: Ik kan mij voorstellen dat een gegraveerde minora niet voldoende bewijst dat een gebouw een mikwe is. Maar gegraveerde symbolen op een steen, maken per definitie (en dus met zekerheid) zo'n steen tot een beeldje. Vervolgens kun je uiteraard nog wel van mening verschillen over de betekenis van een beeldje.

2- Opmerkingen betreffende de LBK datering van de gravingen

2A: Van de Kaap en omgeving zijn geen LBK-vondsten bekend. Uit de wijdere omgeving zijn wel incidenteel disselklingen als losse vondst bekend. Deze momenteel contextloze omstandigheid van onderhavige vondst bemoeilijkt de toekenning van het voorwerp aan de LBK. MM: In lit. "Brounen, F.T.S. en Peeters. H., 2000/2001. Vroeg-Neolithische vuursteenwinning en -bewerking in de Banholtergrubbe (Banholt, gem. Margraten). Archeologie 10" wordt verondersteld dat Bandkeramische vuursteenontginners en -bewerkers wel actief zijn geweest in en rond het huidige Savelsbosch bij Rijckholt/St. Geertruid. In een aantekening uit 1926 wordt gesproken over een plek nabij het Groot Atelier in het Savelsbosch "waar kleine spaantjes domineren". Mogelijk betrof dit een productieplaats uit het vroeg Neolithicum. Van het plateau boven het Savelsbosch worden in deze lit. twee Bandkeramische spitsen vermeld. Op een akker aan de voet van dit hellingbos werden een Bandkeramische lydiet dissel en twee gepolijste lydiet afslagen van vermoedelijke hetzelfde werktuig verzameld. Drie andere Bandkeramische dissels zijn op de Kaap gevonden. De stelling dat van de Kaap en omgeving zijn geen LBK-vondsten bekend zijn is dus niet correct. AmA: Ben ik het mee eens, hier en daar worden wel voor LBK kenmerkende voorwerpen gevonden. Ik vond toevallig zelf nog een foto van een dissel van Hub Spronk uit Cadier en Keer, wel op enige afstand naar het noorden. De vindplaats van het BSTG betreft echter een gebied buiten de Siedlungskammern van de LBK.

MM: Uit eigen ervaring kan ik daar nog aan toevoegen dat op de punt van de Kaap (vooral aan de zuidkant) door Hutschemakers veel kleine klingkernstenen zijn gevonden, die ik qua formaat en vorm als Bandkeramisch zou dateren. Deze kernstenen zijn grijsblauw gepatineerd. Die patinering lijkt veel op de grijsblauwe patinering van de midden Neolithische werktuigen uit het gebied van de vuursteenmijnen.

Hutschemakers beschouwt zijn klingkernstenen en daarbij behorende klingen echter niet als Bandkeramisch, maar als Jong Paleolithic en heeft mij verteld dat Verhart(?) ook die mening is toegedaan. Het jong paleolithicum van Mesch lijkt qua vorm en patinering voor zover ik mij herinner niet op de vondsten van Hutschemakers. Ik ben er dus ook niet van overtuigd dat die kleine kernstenen van de Kaap geen LBK zijn. Als het belangrijk is zou over die datering van de kleine klingkernstenen van de Kaap een second opinion gevraagd kunnen worden. (AmA: aan wie b.v.?). De verzameling Hutschemakers is aangekocht door het Limburgs museum. Voor een objectief onderzoek zouden dan wel vooraf de criteria bepaald moeten worden, die bepalend zijn voor een LBK of JP datering.

2B: De door de LBK gebruikte vuursteen komt voor een groot deel van Banholt (winning aan het oppervlak). Een recente studie van M.de Grooth heeft dit aangetoond (zie Vergeten Bandkeramiek 2014). Vuursteen verzamelen of winnen door LBK in het gebied Rijckholt-St.Geertruid, bv. in de dalwanden, is niet uitgesloten maar anderzijds ook nog nooit aangetoond. Zie bovenstaande. De lijnen (op het BSTG) zijn in de relatief verse cortex aangebracht, dus moet de betreffende vuursteenknol uit de ondergrond komen. Is de oorspronkelijke (geologische en topografische) plaats van de knol niet te achterhalen aan de hand van bepaalde kenmerken ?

MM: In lit.” Waterbolk. H.T., 1994. Opgravingen in het vuursteenmijnbouwgebied van Rijckholt-St.Geertruid, Zuid-Limburg. Archeologie in Limburg 61” wordt o.a. verslag gedaan van een opgraving aan de westelijke zijde van de Kaap te St. Geertruid. Hier werden tegenover drie grote kernen (zoals die gevonden worden in het midden Neolithisch mijnbouwgebied nabij Rijckholt), 147 kleine kernen gevonden, die overwegend niet van gedolven vuursteen zijn gemaakt. Het zijn zeer onregelmatige knollen van een donkere, fijnkorrelige variant van Rijckholt vuursteen. De knollen zijn kennelijk niet gerold geweest en vermoedelijk ergens in de omgeving van de Kaap aan de oppervlakte verzameld. Waterbolk stelt dat hij daarbij geneigd is te denken aan een eluviale herkomst. Eluviale knollen zijn afkomstig uit kalksteenlagen die door erosie zijn verdwenen. Slechts een laag eluviale vuursteenknollen resteert. In mijn rapport wordt vermeld dat ook de vuursteenknol van het beeldje mogelijk uit zo’n eluviale laag afkomstig. De afsplinteringen en plaatselijk weggeschuurde cortex kunnen dan een gevolg van onderlinge botsingen en langs elkaar schuiven van de eluviale vuursteenknollen.

Ik vraag me nu wel af hoe Waterbolk verschil kon zien tussen gedolven en eluviale vuursteen, of die eluviale vuursteen er uitziet als vuursteen van Banholt en of de cortex van eluviale vuursteen altijd te hard is om te graven. Als dit laatste het geval is resteert slechts de optie dat het BSTG een gedolven vuursteen is, zoals ook al in vraagstelling wordt aangenomen. Een aantal van die 147 kleine kernen uit de opgraving is dat ook. Als er criteria bestaan om LBK en midden Neolithische kernen te onderscheiden, zou het interessant zijn nog eens te kijken naar het opgegraven materiaal. Omdat het BSTG dicht bij deze opgraving is gevonden zou dan gelijktijdig gekeken kunnen worden of er gegraveerde knollen zijn en LBK artefacten. Die kans zal niet groot zijn, maar je weet het nooit. **AmA: Ik vernam dit weekend dat Wiel Schins van Eijsden op vuursteen is gepromoveerd (moet ik nog checken). Ken je hem (Dubois-verhaal) ? Misschien zou hij een ingang kunnen zijn ?**

2C: De vondst is gedaan buiten de 2 bekende LBK nederzettingsgebieden (Siedlungskammer) in Z-Limburg en een dergelijk belangrijk voorwerp zou men eerder in deze gebieden aantreffen dan ver daarbuiten (**MM: Waarom eigenlijk? Bedevaartsoorden liggen vaak ook ver weg. Je moet je inspannen om er te komen. Dat is een belangrijk onderdeel**) **AmA: Let op dat je ons gedrag en onze religie(s) niet zomaar op een prehistorische cultuur projecteert.** **MM:** Alles wat waarde heeft is zeldzaam of moeilijk te verkrijgen. Dat lijkt mij ook te gelden tijdens het Neolithicum. Vandaar mijn vergelijking met bedevaartsoorden ook vaak ver weg liggen.

AmA: Je verklaart dit door de aanwezigheid van geologische orgelpijpen (deze vormen doorgaans dolines aan het maaiveld) op de Kaap, die wel eens gezien konden worden als de toegang tot de onderwereld. Volgens jouw benadering zouden dit plaatsen zijn waar een specifieke (rituele) handelingen (je noemt offers) zouden hebben plaatsgevonden **MM: Volgens lit. “Probst. Ernst e.a. 1999. Deutschland in der Steinzeit. Die Jungsteinzeit in Deutschland” werden door Bandkeramiekers offers gebracht op plaatsen waar onverklaarbare natuurfenomenen optraden b.v. een blikseminslag, een aardbeving of overstroming en op plaatsen waar men de aanwezigheid van de onderaardse vruchtbaarheidsgodin veronderstelde.** **AmA: Ik denk dat dit een universeel menselijk handelen is,**

Vervolg AmA: waarbij het 'beeldje van St. Geertruid' een belangrijke rol zou hebben gespeeld. Het is de vraag of de dolines ten tijde van de LBK aan het maaiveld zichtbaar zijn geweest. MM: Zelf heb ik tijdens het zoeken naar artefacten op de rand van het plateau bij Gronsvelt wel eens een geologische orgelpijp gezien. De vorige keer was daar niets van te zien, maar nu was er ineens een heel diep rond gat. Doorsnede ca. 1,5 m met steile wanden. Dit was geen doline. En ook geen restant van gangen van mijnbouw. Zulke restanten zijn in het Savelsbosch bij Rijckholt wel te zien, maar zijn ondiep. AmA: Interessante waarneming. Is daar nu nog iets van te zien ?

MM: Twintig jaar geleden was dat wel zo. Ronde putten van enkele dm diep, gevuld met vuursteenafval.

Vervolg MM: In Frankrijk kent men "Gouffres" zie: <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gouffre> . Dit is een stukje uit dit artikel: "Aanvankelijk zal aan de grond nog weinig te zien zijn; wel kunnen dieren in het gat terechtkomen, hetgeen de gouffres de bijnaam "poorten van de hel" bezorgde van schaapherders die regelmatig dieren kwijtraakten. Als ten slotte door verdere verzwakking van het overgebleven gesteente van het dak een reeks laatste instortingen plaatsvindt, ontstaat de uiteindelijke vorm van de gouffre: die van een groot, rond en diep gat in het landschap met vaak loodrechte wanden (sinkhole). Men spreekt dan van een doline. Plaatselijk kunnen deze gaten zich vullen met water". Misschien is de Henkeput in het Savelbosch bij Rijckholt ook wel zo'n doline (die later kunstmatig is vergroot). AmA: Over de Henkeput zijn al diverse theorieën opgesteld. Overigens moest ik denken aan de zoektocht van Salomon Kronenberg naar de poorten van de hel in zijn boek "Waarom de hel naar zwavel stinkt" Heel lezenswaardig boek naar mijn mening.

2D: Het voorkomen van geologische orgelpijpen in dit gebied is aangetoond tijdens het onderzoek van de neolithische vuursteenmijnen ter plaatse. Dolines komen in Zuid-Limburg overal voor waar de kalksteen nabij het oppervlak ligt en dat is globaal het gehele gebied ten zuiden van de Geul. Waarom net hier ?

MM: Als ik destijds had kunnen kiezen uit meerdere plaatsen met orgelpijpen of dolines, zou ik gekozen hebben voor een markant punt dat in een groot gebied van verre zichtbaar was. Liefst met nog andere bijzonderheden. Bijvoorbeeld het voorkomen van delfstoffen. Dus voor de Kaap te St. Geertruid. Maar het kan ook zijn dat Bandkeramiekers op de Kaap een vuursteen vonden die op een tronende godin leek (het BSTG) en dat zij die bezielde steen niet verhuisden naar een andere plek, omdat dit het huis van de godin was. Het moet al een heel waagstuk zijn geweest zo'n steen te graven.

AmA: Over de diepte en betekenis van de religie van de LBK is weinig bekend. Dat ze een vorm van religie hadden blijkt uit hun grafgebruik(en).

2E: Overigens wordt in de archeologie naar mijn mening de rituele betekenis (te) snel en vaak gebruikt voor fenomenen die anderszins niet goed te begrijpen zijn. MM: Ik vind dat steentijdreligie in de Nederlandse archeologie juist veel te weinig aandacht krijgt. Het ultieme doel van steentijdonderzoek zou moeten zijn: het leren kennen van de mens uit de steentijd. Dat kan niet zonder kennis van zijn cultuur en religie. Nederland beschikt m.i. over veel religieuze kunst, n.l. het sieraardewerk uit de LBK. Hierop komen dezelfde symbolen voor als op de vogelgodinnen van de Balkan. Het is m.i. niet uit te leggen dat de professionele archeologie hieraan geen aandacht besteedt.

3- Opmerkingen betreffende mijn mening dat de vorm van het beeldje van St. Geertruid kwalitatief meer dan voldoende om er een bezielde steen in te kunnen zien.

3A: Het 'beeldje van St. Geertruid' is van vuursteen en alle andere beeldjes uit betreffende periode, en met name verbonden aan LBK c.s., zijn van aardewerk. Dit is wel m.i. van belang voor een cultuur die een grote uniformiteit kent en weinig afwijkt van bestaande tradities en gebruiken (conservatief). Het blijven vasthouden aan een bepaalde levenswijze of traditie is een basis voor de uniformiteit van de cultuur in Europa wordt ook gezien als een van de redenen van het plotseling verdwijnen van LBK in onze streken. Waarom bij uitzondering een beeldje van vuursteen ?

MM: In je vraag ga je er impliciet vanuit dat een beeldje van steen de uitzondering is op de regel dat beeldjes van keramiek zijn. Maar dat uitgangspunt is misschien wel fout. Mijn determinatie is dat men destijds het BSTG zag als een bezielde steen. En dat is iets heel anders dan een keramiek beeldje. Door de natuur gevormde figuratieve stenen zijn in culturen met een natuurgodsdienst belangrijk. In Europa kennen de Sami (Lappen) ook heden nog talloze bezielde heilige stenen, die zij Seitastenen noemen. Bezielde stenen waren ook in culturen uit het verleden belangrijk. In een enkel geval is uit een ver verleden nog bekend welke betekenis dergelijke stenen hadden. Par. 10 van mijn rapport over het BSTG gaat er uitgebreid op in en ook mijn geactualiseerd naschrift bij het onderzoek naar het beeldje van St. Geertruid: "Speurtocht naar (bezielde) figuurstenen zoals het beeldje van St. Geertruid".

Link: <http://www.beeldjestgeertruid.nl/Naschrift%20november%202014.pdf>.

Het ligt voor de hand dat ook de Bandkeramiekers bezielde stenen kenden. De goede vraag zou dus moeten zijn: waarom zijn er niet veel eerder zulke stenen **AmA: in een duidelijke Bandkeramische context** gevonden? Mogelijke antwoorden zijn dat gegraveerde bezielde stenen waarschijnlijk veel zeldzamer waren dan niet gegraveerde bezielde stenen en dat die niet gegraveerde stenen alleen herkenbaar zijn als ze gevonden worden in rituele context. Daar komt bij dat het moeilijk is om iets te vinden en te herkennen waar je niet naar zoekt en dat dit in het bijzonder geldt voor de steentijdarcheologie waar heden en verleden bewijzen dat men niets moet hebben van spectaculaire nieuwe ontdekkingen. **AmA: Dat zou toch wel bijzonder jammer zijn voor deze tak van wetenschap.**

4- Opmerkingen betreffende mijn conclusie dat het BSTG een steen is die bezielde werd door een vogelgodin.

4A: Naast de algemene vorm van de vuursteenknol zijn de lijnpatronen m.i. van groot belang voor bepaling van de echtheid (MM: = acceptatie door steentijdarcheologen) van het voorwerp. Je noemt versieringen op LBK-aardewerk als vergelijking en geeft verklaringen van deze versieringen die naar mijn informatie nooit tijdens wetenschappelijk onderzoek naar voren zijn gebracht als mogelijkheid, laat staan dat deze zijn vastgesteld. Er is gelijkenis met een fenomeen waarvan we de betekenis nog niet kennen.

MM: Van mijzelf komt slechts de veronderstelling dat de waaivormige tri-line met vogelpoten op een LBK scherf uit Elsloo een symbool voor de Vogelgodin is. De interpretatie van de waaivormige tri-line (als vulva en symbool voor vrouw en nieuw leven) en van de V (als symbool voor vogel) komt niet van mij, maar van de meest vooraanstaande wetenschappers uit hun tijd (Leroi-Gourhan en Gimbutas). Ook Dr. Annine van der Meer heeft bijdragen geleverd. Zij is thans de meest deskundige in zaken betreffende religie en symbolen in de oudheid. Voorts wordt tegenwoordig de conclusie van Gimbutas dat er in "Oud Europa" een "taal van de godin" bestond breed gedragen. In het "Stenen tijdperk, bakermat van de beschaving" van Richard Rudgley wordt op blz. 78 en 79 verwezen naar een omvangrijke studie van Shan Winn, waaruit blijkt dat de Vincatekens van deze taal van de godin niet op willekeurige wijze werden

toegepast, maar juist systematisch door hun makers werden gebruikt. Er verschenen een aantal duidelijke patronen. Eén reeks Vincatekens is verbonden met beeldjes. Voorts wordt geconcludeerd dat de taal van de godin gefundeerd is op tekens uit het jong palaeolithicum. Aangezien de V's en waaiervormige tri-line op het BSTG ook voorkomen bij die Vincatekens en de Bandkeramiekers vanuit de Balkan naar Limburg trokken, mag je veronderstellen dat de tekens op het BSTG een symbolische betekenis hebben en kunnen aanduiden door wie het BSTG werd bezield. Dit idee ligt zeer voor de hand en kun je ook toetsen bij andere LBK en Vinca beeldjes. Hierop komen naast V's veelvuldig tri-lines voor die uit drie evenwijdige lijnen bestaan. Gimbutas zag deze tri-line als "the power of three", maar Leroi-Gourhan zag die tri-line als een vrouwelijk symbool. In dat laatste geval staat deze tri-line voor vrouw (of Vrouwe) en de combinatie van V en tri-line voor vogelvrouw.

4B: Dit onderdeel zou eens voorgelegd moeten worden aan onderzoekers die intensief met versierd aardewerk bezig zijn geweest. Ik denk daarbij aan bv. Pieter van de Velde (UL). MM: Ik zou het toejuichen als er zo'n studie komt. AmA: **Vraag het eens aan Piet, hij is wel met pensioen inmiddels maar nog steeds actief in het LBK-onderzoek. Wellicht heeft hij een meer "open mind" vanwege zijn achtergrond in de antropologie.** MM: Als dat het geval is, zou ik graag de gelegenheid krijgen een voorstel te doen voor een aanpak vanuit verschillende invalshoeken.

5- Conclusies.

MM: Het is een goede zaak als twijfels en kanttekeningen bij het onderzoek naar het beeldje van St. Geertruid (het BSTG) op tafel komen en daarop gereageerd kan worden. Het lijkt me, dat er wel mogelijkheden zijn om een deel van de twijfels weg te nemen als er een archeoloog of dienst in Nederland is, die een gesprek daarover wil aangaan. Helaas was al sinds vele jaren niet mogelijk.

Het RMO heeft aangegeven het BSTG slechts te willen erkennen als er absolute zekerheden zijn betreffende zowel de gravingen als de datering, en er bovendien "een soortgelijk vuursteenknolletje met dergelijke groefjes in Bandkeramische context wordt gevonden". Aan zulke extreme eisen kan niet worden voldaan. Ook het RMO beeldje: het mannetje van Willemstad voldoet allerminst aan deze eisen.

AmA: **Ze zijn dus tweeslachtig wat dit betreft ?** MM: Het RCE is van mening dat het leveren van een passende zorg (ook een incidentele zorg) voor het prehistorisch erfgoed bij particulieren niet haar taak is. Men beperkt zich daarom tot de uitvoering van haar taken die voortvloeien uit de monumentenwet. Deze opstelling is mogelijk omdat er op dit moment geen OCW beleid is voor prehistorische artefacten in bezit van particulieren. AmA: **Is dat een formeel standpunt van de RCE ?** MM: Ja. MM: Ik zie het daarom als mijn taak adequate zorg te leveren voor deze belangrijke vondst. Ik kan als particulier echter geen duurzame zorg bieden. Eén van de weinige dingen die ik zelf kan doen, is zo veel mogelijk bekendheid geven aan het bestaan van dit beeldje. Dat is een beperkte vorm van duurzame conservatie. Op dit moment zoek ik dus primair publiciteit, nu een discussie met de archeologen uitgesloten is.

Wat betreft het onderzoek naar het beeldje van St. Geertruid is van primair belang aan te tonen dat de symbolen op de vuursteen gegraveerd zijn. Naar de vraag of de symbolen op het beeldje van St. Geertruid gegraveerd zijn, heb ik zeven deelonderzoeken uitgevoerd die alle bevestigen dat dit zeker of (zeer) waarschijnlijk het geval is. Elk deelonderzoek heeft een ander toetsingscriterium t.a.v. de vraag of het om gravingen gaat, of om toevallige schampsporen. Als er zoiets als absolute zekerheid bestaat, geven de zeven onderzoeken die

ik heb uitgevoerd deze zekerheid. Het is dus geen wonder dat de kritische opmerkingen over dit onderwerp vooral een vragend karakter hebben. Daarna is voor mij het belangrijkste aannemelijk te maken dat het BSTG een bezielde steen is, die waarschijnlijk werd bezielde door een vogelgodin. Ik realiseer me dat zo'n conclusie zeer ongewoon is aangezien het begrip bezielde steen in de archeologie niet wordt gehanteerd en natuurgodsdiensten, waarin bezielde stenen een wezenlijk onderdeel vormen van de religie, bij de meeste mensen onbekend zijn. Het verheugt mij daarom zeer dat de grootste kenner van oude religies en symbolen: Dr. Annine E.G. van der Meer mij heeft geprezen over de bewijsvoering betreffende de symbolen en uitermate lovend was over de laatste video's op YouTube. Mede omdat kennis van oude religies en symbolen in Nederland geen specialisme is van de steentijdarcheologen, is dit voor mij voldoende. Omdat Nederland m.i. beschikt over veel religieuze kunst, n.l. het sieraardewerk uit de LBK, vind ik het belangrijk als een onderzoeker die intensief met versierd LBK aardewerk bezig is geweest, zoals Pieter van de Velde (UL), op dit gebied onderzoek zou willen doen en een discussie met hem over deze zaken mogelijk zou zijn.

Als derde en laatste is het belangrijk om het BSTG goed te dateren. Dit onderwerp levert de meeste kritische commentaren op. Die commentaren gaan alle over de kwestie dat een belangrijk voorwerp (het BSTG) is gevonden op een Kaap buiten de woongebieden van de Bandkeramiekers. En over het feit dat er op die Kaap weinig LBK artefacten zijn gevonden, maar wel een overvloed aan midden en laat Neolithische artefacten. De kritische commentaren zouden er dus niet geweest zijn als de meest waarschijnlijke datering van het BSTG midden of laat neolithicum was geweest. Het gaat daarbij met name om de Michelsberg cultuur en mogelijk ook de latere Stein-groep. Maar van deze culturen zijn geen beeldjes bekend van een (vogel)godin en evenmin versierd aardewerk. Op het aardewerk komen dus ook geen symbolen voor zoals V's en tri-lines. En er ook geen benen instrument waarmee aardewerk werd versierd dat logischerwijs ook gebruikt kon worden voor graveren van het beeldje van St. Geertruid. Bovengenoemde parallellen verwijzen uitsluitend naar de LBK en niet naar de Michelsberg cultuur en mogelijk ook de latere Stein-groep. Het is ook niet zo dat de kritische commentaren een LBK datering uitsluiten. De LBK datering blijft daarom de meest waarschijnlijke datering voor het BSTG.

De voornaamste twijfel die de kritische commentaren bij mij oproepen betreft het onderstreepte gedeelte van onderstaande vraag 2B van AmA: De door de LBK gebruikte vuursteen komt voor een groot deel van Banholt (winning aan het oppervlak). Een recente studie van M.de Grooth heeft dit aangetoond (zie Vergeten Bandkeramiek 2014). Vuursteen verzamelen of winnen door LBK in het gebied Rijckholt-St.Geertruid, bv. in de dalwanden, is niet uitgesloten maar anderzijds ook nog nooit aangetoond. Zie bovenstaande. De lijnen (op het BSTG) zijn in de relatief verse cortex aangebracht, dus moet de betreffende vuursteenknol uit de ondergrond komen. Is de oorspronkelijke (geologische en topografische) plaats van de knol niet te achterhalen aan de hand van bepaalde kenmerken ?

MM: In mijn rapport wordt vermeld dat de vuursteenknol van het beeldje mogelijk uit een eluviale laag afkomstig. De afsplinteringen en plaatselijk weggeschuurde cortex kunnen dan een gevolg van onderlinge botsingen en langs elkaar schuiven van de eluviale vuursteenknollen. Maar als de cortex van eluviale vuursteen altijd te hard is om te graveren, resteert slechts de optie dat het BSTG een gedolven vuursteen is (b.v. uit de Schone Grub bij Rijckholt) zoals ook al in vraagstelling wordt aangenomen en niet afkomstig is uit de eluviale vuursteenlaag van het Savelsbosch.

Ik heb een klein onderzoekje gedaan naar de waterhuishouding op het plateau (de Kaap) en op het helling van het Savelsbosch waar eluviale vuursteen dagzoomt. Daaruit volgt dat de cortex van deze eluviale waarschijnlijk niet verhard is door de afzetting van ijzeroxide, omdat de situatie op de helling geheel anders is dan op het plateau boven het Savelsbosch. Er is dus ook geen reden terug te komen op mijn veronderstelling dat de vuursteen van het BSTG afkomstig is uit de laag eluviale vuursteen in het Savelsbosch. Vuurstenen uit deze laag konden juist bij de Kaap eenvoudig door Bandkeramiekers verzameld worden. Het onderzoekje heb ik als bijlage toegevoegd (zie blz. 8 en 9 van deze notitie).

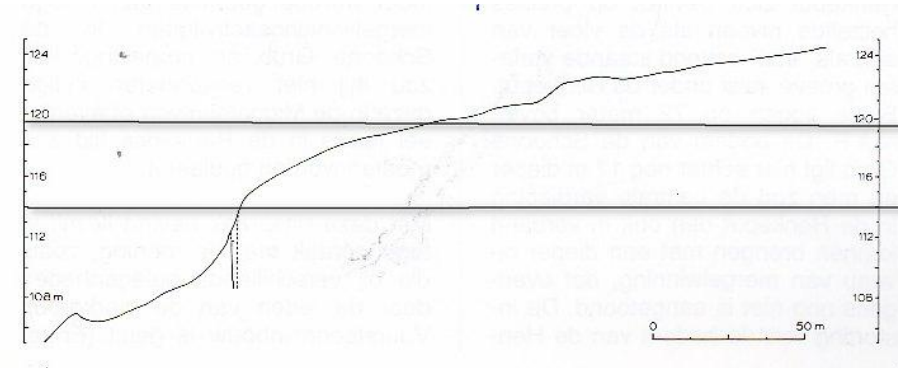
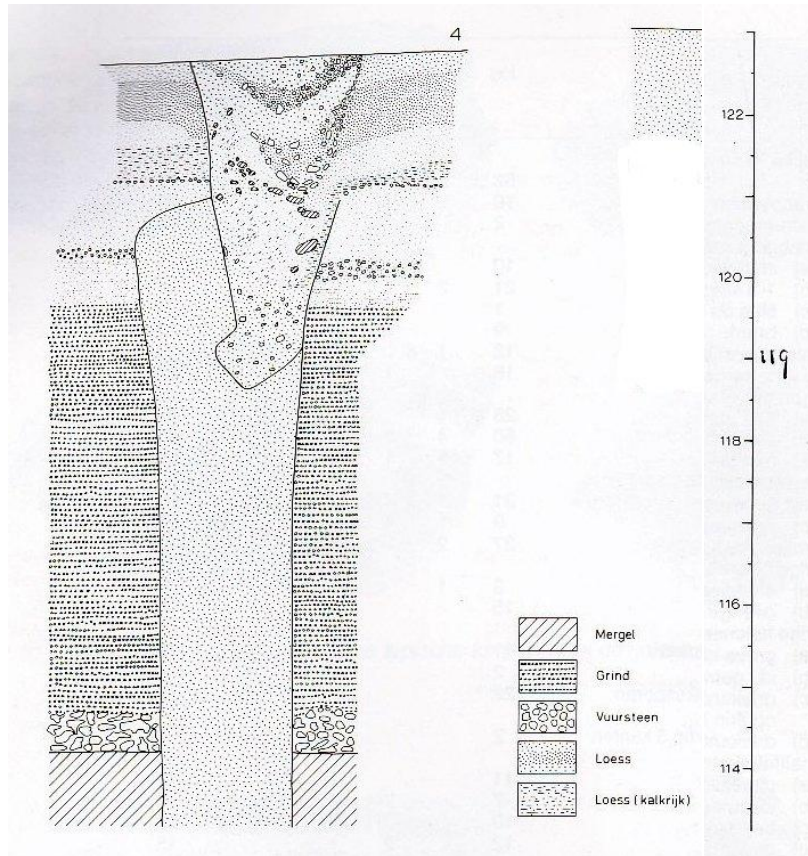
Voorgaande betekent dat er vooralsnog niets verandert aan de huidige situatie waarbij de steentijd archeologen zich afzijdig houden. Eén van de weinige dingen die ik zelf kan doen, blijft zo veel mogelijk bekendheid geven aan het bestaan van dit beeldje. Ik heb goede hoop dat dit gaat lukken. De start was voortvarend. Ik ben kort na het maken van de video's op YouTube met het beeldje driemaal op de radio geweest en op eenmaal op TV.

AmA: Interessant proces.

MM: Verder blijf ik hopen dat een archeologische vaktijdschrift als Westerheem haar belofte na zal komen dat ik daar kort kan publiceren. Dat is belangrijk omdat een amateurarcheoloog mogelijk ook een beeldje zoals het BSTG gevonden kan hebben. Het verheugt mij daarom zeer dat ik op 23 oktober 2015 weer bericht van Westerheem kreeg, waaruit blijkt dat publicatie nog steeds gepland staat.

Bijlage van Marius Meulenbergh: De hydrologie van de Kaap en het Savelsbosch.

In onderstaande is gebruik gemaakt van de informatie uit literatuur: Waterbolk. H.T., 1994. Opgravingen in het vuursteenmijnbouwgebied van Rijckholt-St.Geertruid, Zuid-Limburg. A.i.L. 61. Daarin worden onderstaande geologische lagen van het plateau weergegeven en beschreven.

Links een mijngang op het plateau bij mijnbouwgebied bij Rijckholt. Aan de bovenzijde van het plateau treft men kalkvrije löss aan, overgaand in kalkrijke löss, die duidelijk gescheiden was – soms door een grindlaag – van een pakket bruine löss eronder. Via een overgangszone, waarin soms een laag scherp zand was te herkennen, was deze löss gescheiden van een dik pakket grind. Een laag (vuursteen) eluvium van ca. 0,50 m dikte scheidde het grind van de vaste mergel. Het eluvium bevindt zich op een niveau van ca. 114,5 m boven NAP.

Een dwarsdoorsnede van het plateau staat hier boven. Hierin heb ik horizontale lijnen getekend om boven- en onderkant het grindpakket aan te geven. Daaronder bevindt zich 0,50 m eluviale vuursteen.

Regen die op het plateau valt wordt deels over het hellend oppervlak afgevoerd naar het Maasdal of naar de Schone Grub. Een ander deel zakt in de löss en verhoogt daar in eerste instantie de grondwaterspiegel. Een deel van dit water bereikt via het lösspakket na verloop van tijd het onderliggende grindpakket en wordt in deze goed doorlatende laag afgevoerd naar het hellingbos waar het aan de onderzijde van dit pakket weer aan de oppervlakte komt. Een ander deel van het grondwater in de löss verdampt echter, mede door de

planten op het plateau (evaporatie). In de bodemzone die afwisselend nat en droog is, worden daarbij metaaloxiden uit het verdampende grondwater afgezet, waaronder ijzeroxide dat de cortex van vuursteen verhardt.

In het Savelsbosch doet zich deze situatie niet voor. Daar waar de eluviale vuursteen dagzoomt, is de helling het steilste, omdat dit grove materiaal het best erosiebestendig is. Op deze plaats is ook dunste laag afdekgrond te verwachten, omdat hier het eroderend vermogen van over het oppervlak afstromend regenwater het grootst is. Bovendien is hier de hoeveelheid uittredend grondwater uit het pakket grind + eluvium maximaal en is er sprake van een constante stroom uittredend grondwater. Anders dan op het plateau is hier dus geen bodemzone die afwisselend nat en droog is, waar metaaloxiden worden afgezet. Verharding van de cortex van vuursteen door ijzeroxide is dus ook niet te verwachten.

Omstandigheden zoals bij de eluviale vuursteen van Banholt doen zich hier ook niet voor. Te Banholt (en ook te Rullen, Mheer en Sint-Pietersvoeren) zorgen oligocene zanden die rijk zijn aan ijzeroxiden voor aanzienlijke veranderingen bij de eluviale vuursteen. Zulke zanden ontbreken echter te Rijckholt en St. Geertruid (lit. de Grooth, 2011).

Te Rijckholt en St. Geertruid kon in de prehistorie zonder veel graafwerk eluviale vuursteen worden gewonnen uit de helling in het Savelsbosch. De beste plaatsen daarvoor waren plaatsen waar door erosie de löss aan de rand van het plateau (vrijwel) verdwenen was. Dit is het geval nabij Rijckholt waar regenwater löss van het plateau kan afvoeren naar het Maasdal en naar de Schone Grub. Maar ook op de (punt van de) Kaap te St. Geertruid waar regenwater löss van het plateau kan afvoeren naar het Maasdal en naar het dal dat langs St. Geertruid loopt, waar de Maas vroeger stroomde. De figuratieve vuursteen van het beeldje van St. Geertruid kan hier door Bandkeramiekers zijn gevonden, waarna de zachte cortex met een benen voorwerp gegraveerd kon worden.